

29. Variæ definitiones personæ, quæ solent adferri, plerumque rem obscuriorem efficiunt; nostra videtur ab hac labe immunis: hinc enim facile intelligitur, quare nec anima nec corpus humanum, ut separata, constituent *personam* hominis; quia scilicet separata non formant compositum humanum, quod sit *sui juris*, et *adaequatum principium suarum operationum*; unde actiones individui ita sint *elictive* et *denominative* ejus, ut alteri non tribuantur, quia nempe est *adaequatum principium suarum operationum*. Verum notio ista *personæ* est in communi, quam S. Thomas (1) vocat *individuum rationale*, et distinguit a significatione *personæ divinæ*, quæ juxta ipsum est *relatio originis subsistens*, cum in Deo *relatio* sit realiter ipsa *essentia*.

Porro ex hac animadversione S. Thomæ patet, quod si quis vellet communi illa, quam post Boëtium tradunt scholastici, personæ definitione uti, dicendo: *Naturæ rationalis individua substantia*, diligenter necesse est observet sequentia: 1°. Definitionem non cadere in vocem *substantia*; secus persona non esset modus determinatus naturæ entis rationalis, sed formaliter ipsum ens. 2°. Vocem *individua* quæ constituit seu exprimit definitum, non ita accipiendam esse, ac si ipsa singularitas, seu notæ illæ, per quas natura rationalis fit individua, constituerent *personam*. Quamvis enim naturaliter et ordinarie evenit, ut ubi est singularitas naturæ rationalis per individuantes notas determinata, ibi quoque sit *persona* seu modus ille, quo natura fit *sui juris* et *adaequatum suarum operationum principium*, hic tamen non constituitur per illas, cum e. g. anima nostra et corpus post separationem remaneant substantiæ singulares per individuantes notas determinatæ, quin tamen sint vel constituent ut diximus, *personas*. Praeterea, si definitio hæc ita non intelligatur nullatenus potest adhiberi dum sermo fit de divinis personis, vel de angelis, cum in Deo nullæ sint; in angelis, vero notæ individuantes, etiam spirituales, difficile admodum supponi queant.

30. Nos personam creatam in concreto spectando, id est, tamquam naturam rationalem sui juris, forte nunquam quaereremus, an distinguatur realiter a *natura*, nisi mysteria Fidei occasionem dedisset. Ex Fide enim scimus, posse in creatis virtute divina personam separari a natura. Etenim in Christo Domino duæ sunt naturæ perfectæ, divi-

[1] I. parte, quaest. 29, art. 4.

na nempe et humana, et una tantum persona filii Dei; ergo natura humana in Christo caret persona humana, supplente ejus vices persona divina; ergo in creatis persona distinguitur, saltem *realiter modaliter*, a natura: secus non possent separari.

Hac veritate supposita, quaeritur in quonam reponi debeat personalitas creata, ut scilicet concipi queat, quomodo natura integra permaneat, licet propria persona spoliatur. Duæ sunt hac super re in scholis sententiæ: prima tenet, personalitatem spectandam esse ut *entitatem* quamdam *modalem positivam*, quæ naturæ adjecta eam reddit completam et alteri incommunicabilem, quæque tamen, utpote *modalis*, potest separari, integra manente natura, Altera docet, personalitatem concipi posse per *meram negationem*, sive *defectum unionis cum ente perfectiore*: hinc natura creata, ex quo ita non uniatur, constituitur in propria persona sive sui juris, et alteri incommunicabilis; si vero uniatur, desinit esse *sui juris*, sive amittit suam personalitatem. Utraque sententia suos habet fautores: secunda probabilior et difficultatibus solvendis aptior esse videtur. Ex eo autem, quod in hac secunda sententia *modus* concipiendi, quo persona valeat separari a natura, sit *negativus*, minime potest inferri, ipsam personalitatem *objective et in concreto* spectatam, esse pariter quid *mere negativum*: nam revera esse ita constitutam aliquam naturam, ut sit *sui juris*, est quid plus, quam non esse ita constitutam.

ARTICULUS IV.

DE RELATIONE IDENTITATIS, SIMILITUDINIS, DISTINCTIONIS; NEC
NON DE COMPOSITO, SIMPLICI, UNO, ALISQUE
CUM HIS CONNEXIS

31. Advertendum est in primis, *Relationem* solere dici proprietatem entis extrinsecam, quatenus nimirum non concipitur enti competere in se, seu absolute spectato, sed semper cum respectu aut per comparisonem ad aliud ens, vel ad aliud saltem suimetipsius statum. Quod si quis cum Locke vellet intelligere, relationem ita esse proprietatem entis *extrinsecam*, ut etiam ipsum fundamentum relationis seu, ut ajunt, *ratio fundandi*, esset semper quid extrinsecum, istud aperte negaremus. Nam apprime distinguenda est duplex relatio-

nis species; quaevis enim relatio, sicut supponit terminos, qui ad invicem referantur, ita etiam aliquod fundamentum relationis requirit; secus nullum esset aut apprehendi posset ens in consortio aliorum, quod non esset relativum, quod est falsum; atque hoc est commune cuilibet relationi. Verum necesse non est, ut *fundamentum* relationis, seu illud quod constituit *rationem*, ob quam unum ad aliud refertur, sit semper aliqua proprietas *extrinseca*: dantur enim relationes, quae ab intrinsecis entis constitutivis dependent, quales sunt e. g. originis inter filium et patrem, dependentiae inter effectum et causam, contingens et necessarium, etc. quae multum differunt ab iis, quae meram involvunt rationem ordinis successivi, aut positionis localis, e. g. esse ad dexteram vel sinistram, sursum vel deorsum etc. idque vel ex eo colligitur quod istae, non autem illae, haud mutatis intrinsecis entis constitutivis, possint variari.

Datur autem quandoque fundamentum relationis ex parte dumtaxat unius termini, aut non idem fundamentum pro utroque termino, et tunc relatio est et dicitur *non-mutua*, secus vero *mutua* nuncupatur. Sic dependentia effectus a causa quoad *esse*, est propria ipsi et non causae, quae spectata tamquam *ens* potest existere sine effectu, ac proinde in *suo esse* ab eo non pendet: sicut e contra, causalitas seu aptitudo virtutis ad producendum effectum, tantum propria est causae, ergo quoad hoc fundamentum relationis non est mutuum, sed ex una solum respective parte se habet. Quod si effectus et causa *formaliter* spectentur, relatio est *mutua*, cum nec causa habeat veram et propriam *causae* rationem, nisi supposito respectu ad ejus effectum, nec effectus veram rationem *effectus* prae se fert, nisi relativus ad propriam causam.

32. *Identitas* est praesertim *relatio entis ad se ipsum*. Notio haec positiva et realis ab animo efformatur, dum apprehendit rem aliquam easdem proprietates, sive eandem entitatem absque mutatione servasse, ac antea habuit. Pro *Diversitatis* notione valet oppositum. Si ens nullam revera in se mutationem subeat, erit *identitas physica absoluta*, si vero tantum non appareat subisse, a parte tamen sui aliqua saltem levissima variatio adfuerit, habebitur *identitas physica relativa*, sive *ad sensum*. Quod si ens manifestam in se mutationem involvat, in aestimatione tamen hominum pro eodem computetur, dicitur *identitas moralis*. *Identitas physica absoluta*, erit etiam *metaphysica* et *mathematica* e. g.

relate ad objectum, quod non solum in substantia et proprietatibus suis nullam unquam mutationem subit, sed nec subire potest.

Peculiarem attentionem meretur *identitas nostrae personae*: ab ipsa enim dependet aequitas poenarum et praemiorum, atque vitae futurae immortalitas. Leibnitz, Cudworth et Bonnet hypothesis indulgentes, hanc identitatem diversimode explicant (1). Loke, ut moris habet modo eam a solo corpore repetendam esse putat: deinde, moralem a physica non distinguens, plura philosopho indigna commentus est (2).

Quando animus praesentem statum suum apprehendens, illum cum praeterita existentia sua, ejusque diversis statibus conjungit, conscius est de identitate suae personae; alii vero eandem cognoscunt ex diversis extrinsecis indiciis. Atque haec est *identitas moralis*, quae a physica et in se spectata differt;

(1) Leibnitz *Nouv. Ess.* l. 2. c. 27 §. 4. et alibi; identitatem viventium ex animabus dumtaxat repetendam esse censuit, corpora vero eam non servare docuit. Deinde autem loc. cit. et in *Theodic. ac in Epist. ad Clark atque alibi*, circa indentitatem personae modo suo philosophatur, recurritque ad praeteritos, praesentes et futuros monadis et animae status inter se convenientes, et cum universis substantiis nexum atque harmoniam servantem. Cudworth Tom. II. c. 5. Bonet praesertim in *Paling. et Ess. anal.* Tom. II. c. 24. germen quoddam indissolubile instar corporis nostri crassioris in ipso includi, et eidem germi animam copulari, unde identitas viventis permaneret, excogitarunt: quod quidam alii per stamina quaedam velut fundamenta organici vicissitudinibus crassioris materiae non obnoxia, se explicasse autumant. Vid. Baldinotti *Metaphis general*, cap. 2. §. 54 et seq. usque ad 69.

(2) Loke de *human. intellect.* lib. 2. Cap. 27. §. 4. et seqq. ita hominis identitatem a corpore organico videtur repetere, ut si secus foret, haud posse ostendi existimet, Socratem e. g. S. Augustinum aliosque unum eundemque hominem non potuisse esse. Identitatem vero personae ibidem a sola conscientia, referente et conjungente diversas affectiones praeteritas cum praesenti animae statu, desumit: unde quantum patet ista tantum et illa; ista deficiente et illa evanescat necesse est. Similiter quasi ludens infert; ebrios atque amentes non esse easdem personas quae antea fuerunt, fierique posse ut ex multis una et multae ex una personae orientur, si nempe propria unius conscientia in multos, et multorum in unum transiret. Circa hanc indentitatem personae vestigiis Loke fidissime inhaeret Condillac *Trait. des Sensat.* p. I. chap. 7.

potest enim quis idem remanere, quamvis praeteriti status sui memoriam amittat, et alii de illo non cognoscant ea, quae identitatem istam indicare solent. *Physica identitas* videtur esse constituenda in constanti permanentia substantiae animi nostri, vitaeque animalis, quoad corpus, continuitate. Et sane substantia animi nostri, utpote simplex, partium imminutione aut transpositione non mutatur, diversaeque ejus affectiones seu modificationes accidentales, ejus entitatem non mutant. Porro, licet corpus nostrum brevi annorum spatio ut docent Physiologi, ex integro renovetur, ad identitatem tamen vitae animalis sufficere videtur 1° si lineamenta, formae characterem exprimentia, non deleantur; 2° si materia sensim adcrescens, statim cum superstite communem vitam vivat; 3° si communis haec vita sine interruptione duret.

33. Si duo objecta ad invicem collata solo numero differrent, forent perfecte *similia*: imperfecte vero, si sub aliquo respectu discrepent. Duo perfecte similia, licet intrinsece non repugnent, non posse actu existere. Leibnitz contendit, ex quo etiam *principium indiscernibilium* in philosophiam invexit. Ipse ejusque asseclae in primis ad experientiam provocant dicentes, ne unum quidem e. g. folium alteri perfecte simile inveniri; deinde ex parte sapientiae divinae nullam fore, inquit, rationem, cur uni eorum locum et tempus assignaret, quae aequae omnino alteri convenirent. Et haec sunt validiora eorum argumenta, quae tamen rem non evincunt. Nam experientia ad omnia hujus mundi entia non se extendit, et dato etiam, quod non invenirentur duo perfecte similia, non sequeretur tamen non posse actu dari; nisi adferatur extrinseca ratio ostendens, perfecte similia non posse esse terminum divinae actionis: ratio enim allata non concludit; si namque Deus pro uno eorum possit assignare locum et tempus; cur pro utroque non poterit? Nonne ratio distinctionis temporum et locorum poterit desumi ex diverso fine constituto, aut ex diversitate numerica? Nulla igitur repugnantia ex parte divinae sapientiae.

34. Sola etiam numerica entium differentia notionem supeditat *Distinctionis*, quae postulat tantum, ut unum non sit aliud; ex quo patet, non omnia *distincta* esse *diversa*. Nos non tantum res compositas, sed etiam objecta simplicissima, quin et ideas nostras quascumque distinguimus; hinc variae oriuntur distinctionis species. *Realis* distinctio habetur inter objecta, quae separata per se existunt, eritque *adaequata*, si

unum non sit pars alterius e. g. Petrus et Paulus; *inadaequata* e contra e. g. inter animam et hominem. Objectum simplex partibus physicis carens, si plures proprietates involvat, hae distingui poterunt vel distinctione *formali*, quando conceptus unius a parte sui et objective, non involvit conceptum alterius, ut e. g. facultas volendi et intelligendi in homine; vel distinctione *rationis* simpliciter, dum distinctio conceptuum pendet ab apprehensione mentis. Porro distinctio rationis, erit *rationis ratiocinatae*, quando objectum, licet realiter aut formaliter indistinctum, tamen praebet fundamentum distinctionis faciendae, propter summam suam excellentiam et virtutem, pluribus realiter vel formaliter distinctis aequivalentem: sic distinguimus attributa et perfectiones divinas, quae distinctio dicitur etiam *virtualis*. Distinctio vero *rationis ratiocinantis* aderit, quando fundamentum distinctionis in sola mente habetur, dum idem prorsus objectum duplici idea distincta exhibetur e. g. homo et animal rationale. His additur quoque distinctio *modalis*, quae statuitur inter modos e. g. albedinem et rotunditatem objecti; vel inter subjectum et modum e. g. animum et ejus cogitationem; et haec dici potest *realis modalis*: subjectum enim potest realiter existere sine tali modo, quamvis hic sine illo existere nequeat.

35. Ex sensationibus realibus quas continue experimur, quaedam inter se juncta et per modum plurium nos afficere deprehendimus. In his, praescindendo a diversis proprietatibus, si sola partium extra partes positio et conjunctio spectetur, oritur conceptus entis *compositi*, id est, *partes extra partes habentis*. Compositum *naturale* vocatur, cujus partes ex se conjunguntur e. g. in ligno aut metallo: *artefactum* vero, ubi ab industria humana partes diversimode consociantur ad aliquos fines a compositione naturali distinctos: compositio haec supponit in partibus componentibus compositionem naturalem.

Realitas conceptus entis compositi non pendet a quaestione, utrum partes componentes in ultima analysi debeant esse simplices. Nam dato etiam hoc, licet non concesso, partes illae simplices, juxta systema Leibnitzii et Boschovichii non sunt sine qualitate quemadmodum sine quantitate: secus forent nihilum, sicut Zenonica puncta: ergo cum viribus attractivis et repulsivis supponantur gaudere, quibus se invicem petunt et a mutuo contactu praepediunt, ordine quodam consociatae magnitudinem, figuram et superficiem objectorum exhibent, diversasque resistentias inter se distinctas, positivas tamen et

reales, contactui nostro opponunt; ergo conceptus iste etiam in hac sententia est objective realis. Verum fatendum est, in hypothesi ista perceptionem compositi reduci ad *phaenomenon* plurimarum resistantiarum, quae utpote ab invicem distantes, non efformant veram extensionem, quam tamen idea entis *compositi* sive *corporis* necessario includere videtur, unde oppositam sententiam inferius amplectemur.

36. Conceptus compositi ducit nos ad *Extensionis* et *Quantitatis* notionem exponendam. Abstrahendo a limitibus, quos in composito materiali deprehendimus, et solam partium extra partes positionem et unionem indeterminate considerando, notionem realem et genericam *Extensionis* efformamus. Si partes extensionis ita mutuo conjunctae concipiantur, ut nulla earum proprium terminum habeat, oritur notio extensionis continuæ seu *Continui mathematici*, cujus partes se mutuo excipiendo, communem tantum terminum habent. In compositis naturalibus, ut eorum divisibilitas suadet, partes sensibiles semper proprium terminum habent; hinc oritur discrimen inter continuum *mathematicum* et *physicum*, quod etiam *contiguum* dici potest, nec postulat nisi ut partes, proprium etiam terminum habentes, per contactum vel contiguitatem physicam ad communem terminum constituendum vergant. Quidquid partes conjunctas vel separatas continet, dicitur et est *quantum*. Continuum mathematicum, seu quantitas *continua*, est objectum Geometriae, sicut quantitas *discreta* seu numerica, est objectum Algebrae.

37. Continuum physicum, seu compositum materiale mirabili prorsus divisibilitate et numero partium praeditum est, uti norunt physici. Ast quaerunt metaphysici, num analysim earum protrahendo, ultima elementa sint simplicia, nec ne? Qui Boschovich sequuntur, simplicia esse pronuntiant. Sed hoc videtur esse falsum: 1°. Quia conceptus *corporis* necessario includit aliquam veram extensionem, non vero apparentiam dumtaxat, sicut esset in hac hypothesi, fatentibus ipsis adversariis. Si autem semel concedatur, etiam conceptum communem de reali corporum extensione, esse dumtaxat *relativum*, eodem prorsus modo poterunt idealistae contendere, conceptum ipsius realis existentiae esse tantum *relativum*. 2°. Quantitas nequit exurgere ex nonquantitatibus, sicut *esse ex non esse*; ergo corpus nunquam posset dici, quantitatem physicam continuam in se continere. Nec valet paritas ab unitate desumpta, quae est initium numeri, licet non sit numerus; nam etiam unitas in concreto spectata debet esse

quantitas, ut quantitatem discretam constituat. 3°. Quia fundamentum hujus doctrinae non subsistit. Ideo enim dicunt, elementa illa debere esse simplicia, quia secus in analysi corporum semper haberetur *compositum*, et nunquam *componentia*. Sed ut elementa sint *componentia*, non requiritur ut sint simplicia; sufficit enim, ut amplius nequeant resolvi in partes realiter discretas. Hoc fiet, supponendo in ipsis extensionem quamdam exiguam *mathematicæ continuam*, quae et ratione sui, et quia elementis illis essentialis est, destrui non poterit nisi per annihilationem; et sic erunt *componentia*, non tamen *composita*, compositione scilicet accidentali, quae partes involvit proprium terminum habentes, ac proinde actu et realiter separabiles (1). Porro haec sup-

(1) Dum dicimus elementa haec materiae *mathematicæ continuæ* spectanda esse ut *indestructibilia*, tam ratione sui seu continuitatis mathematicae, quam quod haec supponatur iisdem essentialis, duo ista apposite jungimus, ne quid nimis videamur postulare, iisque prorsus inficias ire qui autumant naturam hujus continui nequaquam perituram, etsi, saltem ab omnipotentia diva, in plures partes actu divideretur, quia nempe singulae istae partes adhuc communes tantum limites retinerent. Quamvis autem nobis videatur neque Deum posse invenire proprios limites qui ad actualem divisionem necessario praerequiruntur, ubi revera non sunt, quin simul mutet naturam ipsius objecti; et quod si ex parte talis objecti continui supponatur non solum idealis sed objective realis priorum terminorum determinabilitas, quae actualem divisionem reddat possibilem; forte consequens foret hanc objective realem determinabilitatem posse sumi pro fundamento possibilitatis numeri actu infiniti, his tamen praetermissis: ex secunda potissimum ratione, scilicet, quod continuitas haec dicatur istis elementis materiae essentialis, existimamus ea non nisi per annihilationem a Deo destrui posse. Nonne communis omnium Doctorum sententia tenet, physicas rerum essentias ac substantias non nisi per annihilationem perire? Nonne nihil in nostra sententia continetur, quod ideis communibus de reali corporum extensione adversetur? Nos enim non loquimur de absoluta impossibilitate actualis divisibilitatis alicujus realis extensionis, sed de hypothetica, dato scilicet, quod talis determinata continua extensio sit essentialis illi corpusculo seu elemento, ad naturam materiae seu corporis in genere constituendam: unde pro tali hypothesi neque est suo modo conceptibilis, neque possibilis, neque proinde unquam ad actum reducenda actualis divisibilitas hujusmodi corpusculi seu primitivi elementi materiae, aut corporum in genere. Atque hac in re videmur nobis premere vestigio doctissimorum inter Physicos, translata dumtaxat quaestione a statu physico et corpore